

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В ЯКІСНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Вінницький національний технічний університет

Анотація: Стаття присвячена актуальним проблемам сучасного інженерної освіти. Виявлено особливості та цілі освіти для формування фахівця нового типу. Особлива увага приділяється гуманізації технічної освіти. Також показано значення філософії як необхідного компонента професійного навчання і вплив на формування професійної діяльності.

Ключові слова: гуманітаризація, компетентний підхід, культура мислення, професійна освіта, сучасна система освіти, сучасна інженерна освіта, філософія, цілісність особистості.

Abstract: The article is devoted to actual problems of modern engineering education. The author reveals the features and goals of education for the formation of a new type of specialist. Particular attention is paid to humanization of technical education. It also shows the importance of philosophy as a necessary component of professional obrazovaniya and its influence on the formation of professional activity.

Key words: humanization, competence approach, culture of thinking, professional education, modern system of education, modern engineering education, philosophy, integrity of the individual.

Вступ

Основним завданням вищої технічної освіти, перш за все, є підготовка високопрофесійних інженерів різного профілю. Сучасний етап розвитку науки і техніки вимагає від інженерно-технічних фахівців глибоких знань як предметів природничо-технічного циклу, так і в спеціальних професійних напрямках. Все це відображено в освітніх програмах конкретної інженерної спеціальності.

Від сучасного інженера потрібно не тільки кваліфіковано застосовувати свої знання і навички, набуті у вищій школі, а й здійснювати культуру творчу діяльність, що сприяє розвитку, як суспільства, так і самої особистості.

І тут особлива роль повинна належати гуманітарних дисциплін, особливо філософії. Саме вони готують не тільки висококваліфіковані кадри фахівців, але і можуть формувати цілісну висококультурну особистість.

Тому Вища технічна освіта ніколи не грала більш важливу роль, ніж зараз, на початку XXI століття.

Обмеження вищої технічної освіти тільки технічним неминуче буде знижувати рівень здібностей і можливостей соціально-особистісного зростання майбутнього інженера.

Особливості сучасної системи освіти полягають у тому, що вона дозволяє:

- по-перше, адаптувати випускника вузу до сучасної суспільно-політичного життя і соціальних умов;

- по-друге, долати «одномірність» професійної спеціалізації, відіграючи важливу роль в забезпеченні адекватності відповіді на вимоги, що пред'являються сучасністю до висококласного фахівця;

- по-третє, наповнювати енергією, загартовувати духовно, націлювати на вирішення

поставлених професійних завдань. [1].

Головними цілями освіти для реалізації цілісності особистості повинні стати:

- формування здатності самостійного, творчого, гнучкого, критичного мислення;
- використання різних розумових стратегій для орієнтації в світі цінностей, створення позитивних соціальних проектів;
- мистецтво приймати відповідальні рішення на основі системного аналізу;
- здатність до самоосвіти протягом усього подальшого життя як основи безперервної підготовки в професійному плані.

Сьогодні потрібні принципово нові підходи до формування моделі освіти, заснованої на компетенції.

Сенс компетентного підходу полягає, перш за все, в посиленні прагматичної спрямованості освітнього процесу, підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців в умовах ринкової економіки.

До сучасного фахівця пред'являються підвищені вимоги, він повинен поєднувати в собі безліч різних якостей, розвиток яких здійснюється на всіх рівнях компетентного підходу: інструментальному, комунікативному, системному, а це, в свою чергу, дозволяє формувати цілісну особистість, здатну до визначення сутнісних смислів своєї діяльності, в тому числі і професійної. [2].

В сучасних умовах (науково-технічної революції, інформаційного «вибуху» і інформаційних технологій, глобалізації, екологізації та інших викликів сучасності, збільшується соціальної нестабільності і взаємозалежності в світі і т.п.) освоєння майбутнім фахівцем певної суми філософських знань є засобом оволодіння методами придбання нових знань і вирішення швидко мінливих різноманітних наукових, технологічних і соціальних завдань.

Як сказано в Концепції модернізації української освіти - вища школа повинна стати найважливішим фактором гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих установок особистості. Розвиваючому суспільству потрібні сучасні освічені, моральні, заповзятливі люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи їх можливі наслідки, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють розвиненим почуттям відповідальності за долю країни. Вимоги, які пред'являються сьогодні до молодого фахівця, ставлять абсолютно певні завдання - не тільки закласти міцний фундамент наукових і професійних знань, а й навчитися застосовувати отримані знання на практиці, виховати в собі навички самостійної, активної, творчої діяльності.

В інженерній освіті, основу якого складають технічні науки, необхідно в принципі використовувати «мову» гуманітарних наук, мова культури, що розкриває «людські вимірювання» техніки як способу людського існування і діяльності.

Сьогодні суспільство чекає від системи вищої інженерної освіти формування гуманістичних засад професійного мислення у студентів технічних спеціальностей.

Спеціаліст - випускник вищого навчального закладу - являє собою, з одного боку, особистість, з іншого - працівника. Фахівця як працівника характеризують професійні знання, вміння і навички для виконання ним професійних обов'язків. Спеціаліст як особистість, характеризується життєвими цінностями, мотивацією, соціальними, економічними, політичними, соціокультурними нормами, що виходять за межі професійно необхідних.

Гуманітарні знання фахівця знаходяться на «кордоні» його як працівника і як особистості, пов'язують те й інше. Фахівцю, як особистості, гуманітарне знання дозволяє бачити суспільство на рівні послідовного теоретичного, системного свідомості, що дозволяє бачити «людське обличчя» техніки і техніко-технологічних рішень.

Гуманітарна освіта не вноситься «ззовні» в інженерну професію, а впливає з внутрішньої логіки самої інженерної діяльності, де виконує конкретні функції, головні з яких - загальнокультурна і професійна. Виконання цих функцій йде через розширення протиріч між гуманітаризацією і технократизацією, фундаменталізацією і професіоналізацією в підготовці

інженера. [3].

На це повинні бути спрямовані більшою мірою дисципліни фундаментальні, в тому числі і гуманітарного циклу.

Саме фундаментальна освіта має підготувати людину до того, чим йому доведеться займатися не тільки через п'ять, а й через тридцять років і має бути ув'язано з логікою розвитку науки і суспільства XXI століття, тенденціями, які збережуться в найближчі півстоліття.

Тому, гуманітарна освіта має формувати певний стиль мислення, що дозволяє виходити за рамки вузької предметної сфери.

Без гуманітарної компоненти в технічному вузі неможливо сформувати у нового покоління інженерної та підприємницької еліти («покоління Білла Гейтса»).

Гуманітаризація освіти спрямована на підготовку фахівця нового типу, що відрізняється широким кругозором, глобальністю мислення, ерудицією, енциклопедичністю знань, духовною культурою, здатністю до творчої роботи на всіх етапах життєвого циклу створення систем від дослідження і конструювання до розробки технології і підприємницької діяльності. Спеціаліст нового типу повинен усвідомлювати свої цивільні, моральні, естетичні, наукові цінності і ідеали, мати чітке уявлення про місце своєї професії в системі соціально-історичних практик, здатності освоювати нові, як фундаментальні природничі, так і гуманітарні знання, що забезпечує конкурентоздатність випускників вузу на ринку праці.

Відкритість нових знань, новацій та інновацій формує психологічну установку на постійний творчий пошук, на відмову від стереотипів мислення, активізує інтуїцію, як необхідний компонент творчості і успішності. [4].

Гуманітарні знання, естетична і історична обізнаність, філософсько-методологічна грамотність були і залишаються дуже важливими для правильного розуміння впливу науки і техніки на життя суспільства і людини.

По-перше, гуманітарні знання - це необхідний загальноосвітній фундамент. По-друге, це надійний засіб для реалізації гуманістичних цінностей: через гуманітарне знання на передній план виходять загальнолюдські цінності - «роздуми про те, як би людина була людиною, а не нелюдським, «негуманним», тобто відпалим від своєї сутності» (М. Хайдеггер. Лист про гуманізм.). Саме гуманітарна культура висловлює міру людяності в стосунках людей один до одного, до природи, до норм права, політиці, економіці. [5].

Технічна освіта не може обмежитися вузькопрофесійною підготовкою, - вона повинна мати універсалістську спрямованість, забезпечувати єдність знання і розуміння. Без розуміння фахівець, навіть добре підготовлений в професійному сенсі, перетворюється на ремісника. [6].

Разом з тим, сенсом освіти як такої, є набуття людиною самого себе у своїй особистісній унікальності та неповторності. Свого часу Гегель так сформулював моральний імператив громадянського суспільства: «Будь особою і поважай інших як осіб». У цьому сенсі сучасна освіта, будучи одним з найважливіших інструментів розвитку суспільства, має розглядатися як набуття такого способу, який допоможе йому знайти своє місце, самореалізуватися в існуючій системі економічних, соціальних і ціннісних координат.

Однією з рис такого «обличчя» виступає професійна культура фахівця, формування якої необхідно не тільки для виконання певної професійної діяльності, а й для успішної адаптації в професійному і житті громади.

Гуманітаризація розглядається як необхідний компонент професійної освіти.

Не випадково в наш час все частіше постає питання про гуманітаризації технічної освіти і, особливо, про важливість викладання філософії в технічних ВНЗ. [7].

І, перш за все тому, що філософія звернена до проблем сенсу життя, сенсу діяльності людини, усвідомлення нею своїх можливостей і їх втілення в життя.

Філософія як теоретичне знання відкриває людині шлях до самостійного розумного і морального рішенням екзистенційних проблем.

Насправді все свої проблеми філософія черпає з життя і вирішує їх з єдиною метою -

допомогти людині удосконалитися і виробити світоглядні, духовно-моральні, естетичні установки, ідеали і цінності особистості, за допомогою яких можливо переживати життєві негаразди і домагатися успіху.

Саме філософія закладає основи загальної методології професійної діяльності.

Філософи здавна наполягали на виділенні, перш за все, причин тих чи інших процесів. Що ж детермінує необхідність викладання гуманітарного предмета в технічному вузі?

По-перше, будь-яка гуманітарна наука переслідує просвітницькі цілі, освічена людина повинна бачити себе не просто вузьким фахівцем, але сприймати себе також в певному історико-культурному контексті.

По-друге, студенти технічного вузу переконуються в тому, що вивчення філософії - це прекрасний «привід» для знайомства з історією формування науки в Європі. Творці самого природничо-наукового знання найчастіше виступали і виступають активними розробниками нових філософських підходів: так, наприклад, Аристотель, узагальнив і систематизував всі досягнуті до його часу природничо-наукові знання в велику працю, названому «Фізика»; Р. Декарт, Г. Лейбніц та багато інших внесли істотний внесок у розвиток як природничо-наукового, так і філософського знання. [8].

Вл. Соловйов, Е. Гуссерль, П.А. Флоренський і ін., починали з захоплення природничих знанням, що не завадило перейти до знання філософського, внести значний вклад в розвиток філософії.

По-третє, саме в процесі вивчення філософії студент технічного вузу отримує можливість знайомства з «азами» риторики і еристики - мистецтва правильного побудови мови і грамотного ведення спору.

По-четверте, на заняттях з історії та теорії філософії майбутній інженер може скласти загальне уявлення про те, як протягом великого історичного періоду від античності до наших днів формувалися і розвивалися логіка і математика в якості базових мов науки. [9].

Специфіка філософствування - це постійний рух думки, це прагнення осмислити, зрозуміти, змінити щось в собі, це стимул працювати над собою. Філософія не йде з життя майбутнього фахівця з отриманням оцінки за іспит. Протягом життя вона продовжує формувати його світогляд, коригуючи і доповнюючи його.

Крім того, вона поєднує в собі гуманітарну і природничу знання. Єдність філософських і природничо-наукових знань у викладанні філософії створює додаткові можливості інтеграції гуманітарного і технічної освіти. Технічна освіта, позбавлене гуманітарної складової, неминучим чином позбавляє себе і тих методологічних переваг, які властиві гуманітарного знання.

Технічна освіта виявляється в стороні від потоку соціальних змін, від тих цілей і цінностей, які надають глибинний сенс будь-якого утворення. Наявність таких цілей і цінностей визначає сенс-життєву складову особистості студента.

У переломні історичні епохи гранично зростає роль самої особистості в життєвому виборі. Наше суспільство наповнене різними, нерідко протилежними можливостями, що відкриваються перед людиною. Плуралізм в культурному житті, масові антиінтелектуальні і аморальні явища в культурі, що наступають на сучасної людини в нашому суспільстві, створюють ситуацію, коли необхідний усвідомлений культурний вибір, який тільки і може стати основою творчого життя людини і суспільства.

Людина тільки тоді, коли він досить освічений, отримує можливість розвиватися в здійсненні справжньої свободи розумного і морального вибору. Тільки в цьому випадку він не стає об'єктом ідеологічних маніпуляцій та тиску, небезпечних для суспільного життя, теоретичних установок.

Крім того, філософія виховує в людині прагнення до пошуку істини. Вона вчить долати перешкоди на тернистому шляху науки, виробляти характер на непростий життєвий шлях.

Філософ античності Сократ, розділяючи знання на думку і істину, ставив знання вище думки натовпу, яка може помилятися. Вірив, що філософія - це шлях знання і добра, і тільки він

може відокремити світло істини від темряви помилки. Істина не може шкодити людям, але повинна допомагати їм.

Філософськи мислячим, повинен бути кожна людина, якщо він не хоче жити подібно роботу або заведеним автоматом, якщо він завжди сам хоче докопатися до суті своєї справи, своєї історії, своїх відносин з іншими людьми, якщо він хоче бути самобутньою людиною, який сам вільно будує своє життя, а не є маріонеткою в руках сильних світу цього [10].

Ще в 18 столітті прусський міністр Цедліца «вселяв своїм підлеглим повагу до філософії»; «Студент повинен засвоїти, вважав міністр, що після закінчення курсу наук йому доведеться бути лікарем, суддею, адвокатом і т. д. лише кілька годин на добу, а людиною - цілий день. Ось чому поряд зі спеціальними знаннями вища школа повинна давати солідну філософську підготовку ». [11].

Майбутні інженери повинні мати більш широкий, гуманітарний погляд на техніку. Однак і поява, і розвиток самих поглядів було б неможливо без гуманітарного руху в середовищі самих інженерів.

Зауваження М.Ф. Достоевського про те, що «там, де освіта починалося з техніки ... ніколи не з'являлося Арістотелів. Навпаки, помічалася надзвичайне звуження і убогість думки. Там же, де починалося з Аристотеля ... зараз справа супроводжувалося великими технічними відкриттями ... і розширенням людської думки ... ».

Майбутній фахівець, завдяки вивченню філософії, стає більш підготовленим до професійної діяльності в складних умовах глобалізованої системи світового господарства, що функціонує на основі інноваційно-орієнтованої ринкової економіки, визначальним фактором якої є конкуренція ідей, технологій, товарів. Він глибше починає розуміти закономірності та механізми функціонування світу, в якому він живе. Це дозволяє йому більш реалістично і правильно ставити перед собою життєво важливі для нього мету, розробляючи стратегію свого життя.

Тому, щоб збільшувати компетенцію і престиж технічної професії, бути чесним, справедливим і неупередженим в питаннях технічної політики, а також використовувати свої знання і майстерність для поліпшення добробуту суспільства, необхідно слідувати кодексам моралі і етики інженера, детально визначають моральні обов'язки інженера.

Про зростання ролі і значення філософії в сучасному світі говорить один з найважливіших аспектів майбутнього фахівця - комунікативний.

Рішення будь-якої технічної проблеми залежить від творчості керівника, лідера колективу, який об'єднує, згуртовує, орієнтує на досягнення мети, має культурою спілкування. Його успіх і кар'єра залежать від широти освіти, світогляду, філософської культури, від того, наскільки він дотримується норм і правил службової та управлінської етики.

Про що не припиняється, пошуку людиною відповідей на вічні питання прекрасно говорять відомі рядки Б.Л. Пастернака: «У всьому мені хочеться дійти до самої суті: в роботі, у пошуках шляху, в серцевої смуги. До сутності минулих днів, до їх причини, до підстав, до коренів, до серцевини ». Отже, якщо студент прагне стати не тільки добре навченим, а й освіченою людиною, людиною високої культури, то нехтувати філософським знанням просто нерозумно [12].

Ось це прагнення «у всьому дійти до самої суті», щоб «людина мала мужність жити своїм власним розумом», про що говорив Кант, і є, напевно, головною характеристикою філософії, її сутністю. Філософське знання, за висловом М. Т. Цицерона, - це розвиток «культури розуму», яке є потребою сучасного інженера. Філософія безпосередньо сприяє формуванню культури мислення, оволодіння науковими принципами мислення, сучасним стилем мислення.

Культура мислення сучасної людини - це вміння правильно і глибоко мислити, самостійно аналізувати явища і процеси, розкривати в них головне і суттєве, це вміння підійти до відомого з нового боку, відмовитися від штампів і інерції мислення.

Висновки

Таким чином, філософія - це апробована багатовіковим досвідом людства найкраща школа

розумного мислення, яка дозволяє вільно оперувати поняттями, висувати, обґрунтовувати і критикувати ті чи інші судження, відділяти істотне від несуттєвого, розкривати взаємозв'язку всіх явищ дійсності.

Філософія повідомляє людині те, що називають твердістю, безстрашністю духу. Завдяки їй людина позбавляється від небезпечного почуття мурашки, що розривається без будь-якого сенсу між гігантськими корінням дерев.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зеленков М.Ю. О проблемах совершенствования преподавания общественных наук в высшем учебном заведении и путях их решения // Проблемы и перспективы преподавания социогуманитарных наук в технических вузах в современных условиях: Материалы Всероссийской научно-методической конференции /(Москва, 19-20 ноября 2008г.). Москва : МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2008. – С. 84-93
2. Кривых Е. Г., Почергина Л. Ф., Халаева Л. А. Информационные технологии в преподавании философии: проблемы и перспективы // Проблемы и перспективы преподавания социогуманитарных наук в технических вузах в современных условиях: Материалы Всероссийской научно-методической конференции /(Москва, 19-20 ноября 2008г.). Москва : МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2008. – С. 125-129
3. Бабкин В.Ф. Перевозчикова Л.С. Гуманизм как ценностное основание современного высшего технического образования // Воронеж. Гос. Арх.-строит. Ун-т. – 2001 – 219 с.
4. Семенова Т.Н. Роль философии в подготовке инженерных кадров XXI века // Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно-практической конференции «Современные направления теоретических и прикладных исследований '2012». – Выпуск 1. Том 25. – Одесса: КУПРИЕНКО, 2012. – С. 86-94.
5. Н. Попкова Философия в инженерно-техническом вузе
<http://cyberleninka.ru/article/n/filosofiya-v-inzhenerno-tehnicheskom-vuze>
6. Черемных Н.М. Философия в техническом вузе: единство знания и понимания // Проблемы и перспективы преподавания социогуманитарных наук в технических вузах в современных условиях: Материалы Всероссийской научно-методической конференции /(Москва, 19-20 ноября 2008г.). Москва : МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2008. – С. 297-301
7. Хоминская В.В. Философские дисциплины как единство гуманитарного и естественнонаучного знания. <http://filosofika.ru/2013/07/1513.html>
8. Черногорцева Г.В. Человек в мире и мир человека: о преподавании философии в техническом вузе // Проблемы и перспективы преподавания социогуманитарных наук в технических вузах в современных условиях: Материалы Всероссийской научно-методической конференции /(Москва, 19-20 ноября 2008г.). Москва : МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2008. – С. 301-306
9. Кавинова И.П. Особенности преподавания в техническом вузе, или нужна ли философия инженерам // Проблемы и перспективы преподавания социогуманитарных наук в технических вузах в современных условиях: Материалы Всероссийской научно-методической конференции /(Москва, 19-20 ноября 2008г.). Москва : МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2008. – С. 100-103
10. История мировой философии / А.И.Алешин и [др.]; под ред. В.Д. Губина и Т.Ю.Сидориной. – М.: АСТ: Астрель: ХРАНИТЕЛЬ, 2008. – 494 с.
11. А. Гулыга. Кант. М. : «Молодая гвардия», 1977. – с. 95
12. Щербаков Э.Л. Основы философских знаний. Учебное пособие. Электронная версия. <http://ref.by/refs/90/21079/1.html>

Гурневич Анастасія Григорівна – студентка групи ІЯП–18м, факультет комп'ютерних систем і автоматики, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Кієнко Вадим Олександрович – студент групи КІВТ–18м, факультет компютерних систем та автоматики, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail:

kienkoww97@gmail.com

Симчук Інна Григорівна – студентка групи КІВТ-18м, факультет комп'ютерних систем та автоматики Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: sumchyk98@ukr.net

Науковий керівник: **Головашенко Ірина Олегівна** – канд. філософ. наук, доцент, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Hurnevych Anastasia Grigorievna – student of the group of INP-18m, faculty of computer systems and automatics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Kienko Vadym Oleksandrovich - student of the KIVT-18m group, faculty of computer systems and automation, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: kienkoww97@gmail.com

Symchuk Inna Grigorievna - student of the KIVT-18m group, faculty of computer systems and automation Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sumchyk98@ukr.net

Supervisor: Holovashenko Iryna – PhD, Assosiated professor of the Department of Philosophy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia